

Jēdziena 'ģimene' definīciju daudzveidība Eiropas Savienībā

Lidija Rozentāle

Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskā fakultāte, Latvija

Ievads. Laulības tiesiskais institūts ir attīstījies vairāku simtu gadu laikā, un tādējādi ir izveidojusies stabila tiesiskā bāze, regulējot, piemēram, laulības noslēgšanu un šķiršanu u. c. Tomēr dažādās valstīs ir atšķirīga pieeja jēdziena 'ģimene' izpratnei.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir apkopot jēdziena 'ģimene' definīcijas, identificējot kopīgo un atšķirīgo dažādās Eiropas valstīs, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) spriedumos. Darbā veikta zinātniskās literatūras un normatīvo aktu analīze.

Rezultāti. Ārvalstu praksē jēdziens 'ģimene' tiesu nolēmumos tiek iztulkots detalizētāk un plašāk nekā nacionālajās tiesību normās. ECT 1996. gada 26. maija spriedumā *Keegan v. Ireland* lietā tiek atklāti būtiskākie ģimenes pastāvēšanas aspekti un pazīmju kopums, pamatojot, ka Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantā ietvertais 'ģimenes' jēdziens neaprobežojas tikai ar attiecībām, kas balstītas uz laulību, bet var ietvert arī citas *de facto* ģimenes saites, gadījumos, kad puses dzīvo kopā ārpus laulības. No tā izriet, ka starp bērnu, kas dzimis ārpus laulības attiecībās, un viņa vecākiem pastāv attiecības, kas ir ekvivalentas ģimenes attiecībām, pat, ja mirklī, kad bērns piedzima, viņa vecāki jau bija šķīrušies.

Pēc autores domām, minētais precedents apliecina, ka neregistrētajās partnerattiecībās var izveidoties saistības, kas ir spēcīgākas arī tad, ja šīs attiecības izbeidzas. Minētajā gadījumā ECT atzina, ka tēva – prasītāja aizbildniecības tiesības uz viņa bērnu nebeidzas arī pēc ārpus laulības attiecību izbeigšanas ar bērna māti. Respektīvi, ECT norādīja, ka tas, vai attiecīgās *de facto* attiecības var aplūkot kā ģimenes attiecības, ir atkarīgs arī no citiem būtiskiem faktoriem. Piemēram, partnerattiecību ilgums un nepārtrauktība vai abu partneru savstarpējā uzticība. ECT arī ir norādījusi, ka, interpretējot jēdzienu 'ģimenes dzīve', prioritāra ir bioloģiskā un sociālā realitāte (*biological and social reality*) salīdzinājumā ar likumisko pieņēmumu (*legal presumption*). Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pants ģimenes neiedala likumīgajās (*legitimate*) un nelikumīgajās (*illegitimate*) ģimenēs. ECT, atsaucoties uz Eiropas Padomes Ministru komitejas 1970. gada 15. maija Rezolūciju (70) 15 [*Resolution (70) 15 of 15 May 1970 on the social protection of unmarried mothers and their children, para. I-10, para. II-5, ect.*], norāda, ka neprecēta māte kopā ar viņas bērnu ir jāuzskata par ģimeni tāpat kā pārējās ģimenes. Tādējādi Latvijas nacionālo tiesu varas institūcijām ir saistošs minētais nolēmums un, lai novērstu šādu precedentu rašanos Latvijā, ir nepieciešama nacionālo tiesību aktu modernizācija.

Secinājumi. Kā liecina prakse, tad laulības tiesiskais regulējums ir pastāvīgi mainījies laika gaitā atbilstoši sabiedrības interesēm. Cilvēces vēsturē pastāvējušas dažādas laulības formas, kas bija sociāli pieņemamas. Līdz ar to nav iespējams, ka viens laulības sociālais modelis pastāvētu visu laiku. Svarīgi ir nošķirt tiesības precēties un laulības tiesības. Tiesības precēties varētu tikt piešķirtas arī homoseksuālām personām, bet laulības tiesības tiktu attiecinātas arī uz pretējā dzimuma laulātajiem. Līguma par ES 6. panta 2. punkts paredz, ka dalībvalstīm, piemērojot ES tiesību aktus, ir jāievēro pamattiesības, tostarp arī aizliegums diskriminēt dzimumorientācijas dēļ. Tādēļ, lai gan ES tiesību akti neliek dalībvalstīm atļaut vai atzīt viendzimuma partnerattiecības vai laulības, tie liek dalībvalstīm, piemērojot ES tiesību aktus, attiekties pret viendzimuma pāriem vienlīdzīgi kā pret pretējo dzimumu pāriem (ieskaitot likumu par brīvu pārvietošanos, migrāciju un patvērumu).